

SÄRKÄNNIEMEN ELÄMYSPIUISTO

Pekka Paavola

Pekka Paavola

Särkänniemi Oy:n hallituksen puheenjohtaja 1969-88

Tampereen kaupunginjohtaja 1969-85

Tampereen mainoslause 1930-luvulla ja vielä sotien jälkeenkin oli *Tampere - tehtaiden kaunis kaupunki*. 1960-luvulle tultaessa se ei enää riittänyt. Tampereelle kaivattiin omaan ja matkailijoiden käyttöön muitakin vetovoimatekijöitä kuin suuret tehtaات kaupungin keskustassa.

Kaupungin virka- ja luottamusmieskunnan piirissä alettiin tällöin suunnitella Särkänniemen kaltaisen elämyspuiston rakentamista Tampereelle. Huvipuiston osalta mallia haettiin Linnanmäeltä ja Göteborgin Lisebergistä. Niistä omaksuttiin mm. ajatus siitä, että huvipuiston sijainnin piti olla sellainen, että laitteet valoineen näkyisivät kaupungin keskustaan. Tämän vuoksi huvipuistoa suunniteltiin ensiksi Ratinan stadionin viereen Ratinan niemen kärkiosaan.

Ratina todettiin kuitenkin liian ahtaaksi varsinkin, kun kaupunki päätti ensimmäiseksi rakentaa elämyspuistoon Planetaario-akvaarion. Lisäksi suunniteltiin myöhemmin rakennettavaksi samaan yhteyteen näkötorni. Planetaario-akvaarion rakennuksen kaupunki rakennutti omana työnään Onkiniemen alueelle, jonka kaupunki kokonaisuudessaan omisti. Vaikka näkötorni oli tarkoitus rakentaa vasta toisessa vaiheessa, sen suunnittelu löi lukkoon elämyspuiston muiden rakennusten sekä huvipuiston sijoituksen jo ennen niiden rakennustöiden aloittamista.

Tampereella oli entuudestaan olemassa Pyynikin harjulla punagraniittinen näkötorni. Se oli valmistunut 1929 kaupungin 150-vuotispäivien merkeissä. Uudesta näkötornistä haluttiin saatavan laajemat näkymät kuin vanhasta. Tiedettiin kuitenkin, että jokainen lisämetri tornin korkeudessa maksaa rahaa. Näkyvyyteen vaikutti tietysti myös rakennuspaikan korkeusasema. Harjulle ei toista tornia voinut sijoittaa.

Tilanne ratkaistiin vuokraamalla helikopteri, jolla lähdettiin ilmasta käsin arvioimaan mahdollisia rakennuspaikkoja ja vaadittavaa tornin minimikorkeutta. Lennon tuloksena päädyttiin Särkänniemen korkeille rantakallioille ja nykyisen Näsinneulan korkeuteen. Tärkeänä pidettiin, että Pyynikin harjun eteläpuolelle muodostuva katvealue jäisi kohtuullisen pieneksi. Kun näkötorin paikka tuli ratkaistuksi, oli selvää, että jo ennen tornia rakennettavat muut rakennukset sijoitettaisiin samaan paikkaan eli Särkänniemeen.

Akvaario-planetaariota ensimmäisessä vaiheessa suunniteltaessa matkailulliset ja kaupunkilaisten vapaa-ajan viettoon liittyvät ajatukset olivat päälimmäisinä. Kansansivistyksellisetkin näkökohdat vaikuttivat kuitenkin myös suunnitelmiin. Silloisen kaupunginvaltuuston porvarillisen valtuustoryhmän puheenjohtaja, kansakoulunopettaja Lauri Santamäki oli näet aktiivisesti vaikuttamassa Särkänniemi-projektin alkuvaiheisiin. Hän korosti tulevien matkailukohteiden opetuksellista merkitystä.

Planetaarion laitteistosta saatiin kaksi tarjousta. Toinen tuli DDR:stä Carl Zeissilta ja toinen Japanista Minoltalta. Japanilainen oli halvempi, Zeiss taas vaativampiin tehtäviin pystyvä. DDR:n taholta tuli jopa poliittista painostusta heidän laitteensa tilaamisen puolesta. Koneisto ostettiin kuitenkin Minoltalta.

Akvaarion rakentamisen yhteydessä jouduttiin mm. sen ongelman eteen, mistä saadaan erilaisille kalalajeille sopivaa vettä akvaarioaltaisiin. Pulma ratkesi tamperelaisen lääketehdas Starin avulla. Tehtaan laboratoriossa analysoitiin hankitut vesinäytteet ja valmistettiin tulosten mukaista vettä riittävät määrät akvaarion tarpeisiin.

Akvaario-planetaarion rakennusrahat tulivat kaupungin budjetin kautta, ilman suurempaa napinaa valtuustossa. Kun tämän jälkeen alettiin keskustella näkötorin rakennustöiden aloittamisesta, kävi nopeasti selväksi, ettei sen rahoitusta voitaisi hoitaa budjettivaroilla. Tämän vuoksi vuonna 1969 perustettiin Tampereen Särkänniemi osakeyhtiö, jonka osakekannan kaupunki omisti kokonaisuudessaan. Kaupunki siirsi yhtiön omistukseen Akvaario-planetaarion. Kaupunki myös takasi yhtiön näkötorin rakentamista varten ottamat lainat. Näin yhtiö pystyi rakentamaan Näsinneulan nimen saaneen tornin valmiiksi vuonna 1972.

Näsinneulan ravintola vuokrattiin pitkäaikaisella vuokrasopimuksella ja yhtiön kannalta edullisilla vuokraehdoilla Yhtyneet Ravintolat Oy:lle, myö-

hemmälle Arctia Oy:lle. Ravintolayhtiön silloisella toimitusjohtajalla, kauppaneuvos Aki Marteella, oli vahva usko Näsinneulan vetovoimaan. Valitettavasti Arctia Oy ei kuitenkaan saanut ravintolaa toivotulla tavalla kannattamaan. Tämän vuoksi oli selvää, että pitkän vuokra-ajan päätyttyä Arctia Oy:llä ei ollut halua enää jatkaa vuokrasuhdetta. Särkänniemi Oy oli onneksi edullisen vuokrasopimuksen ansiosta siihen mennessä saanut jo maksetuksi rakennusaikaiset lainansa.

Seuraava Näsinneulan ravintola vuokraaja oli Pirkanmaan Osuuskauppa. Osuusliike yritti saada ravintolaa kannattavaksi laskemalla sen tasoa. Se ei tuonut toivottua parannusta tilanteeseen, päinvastoin. Särkänniemi Oy alkoi jo huolestua Näsinneulan maineen menetyksestä. Onneksi vuokra-aika osuusliikkeen kanssa päättyi melko pian. Tällöin Särkänniemi Oy päätti ottaa ravintolan omaan hoitoonsa. Ravintolasta tehtiin korkealuokkainen gourmet-ravintola, ja mm. sisustusta parannettiin sen vaatimalle tasolle. Tämä auttoi. Näsinneulasta tuli kannattava ravintola. Sellainen se on tänäkin päivänä. Tason säilyttäminen vaatii kuitenkin jatkuvaa uudistumista.

Särkänniemen elämyspuiston tunnetuin osa on Näsinneulan ohella huvipuisto. Monet puhuvatkin vain huvipuistosta tarkoittaen sitä kokonaisuutta, mikä Särkänniemessä on. Huvipuisto olikin suunnitelmassa aivan alusta lähtien, vaikka ensimmäiseksi valmistui Akvaario-planetaarion rakennus. Esikuvana Särkänniemelle oli tietysti ennen muuta Linnanmäki, ainoa 1960-luvun lopussa olemassa ollut suomalainen huvipuisto. Alusta lähtien Tampereelta oltiin jatkuvassa yhteydessä Linnanmäen johtajaan, Bo Ekelundiin ja Lasten Päivän Säätiön puheenjohtajaan, Pentti Hanskiin.

Käytännössä Särkänniemen huvipuisto alkoi Linnanmäeltä lainattujen ja vuokrattujen välineiden avulla. Särkänniemi halusi kuitenkin pian itsenäistyä Linnanmäen holhouksesta. Se edellytti huomattavia investointeja uusiin huvipuistolaitteisiin. Huvipuiston menestymisen kannalta on välttämätöntä, että sinne hankitaan vähintään kahden vuoden välein uusi, iso laite, jota voidaan käyttää keväisissä mainoskampanjoissa keihäänkärkenä.

Huvipuiston ja oikeastaan koko elämyspuiston heikkous on siinä, että vuotuinen sesonkiaika on kovin lyhyt. Se alkaa toukokuun puolestavälistä ja päättyy koulujen kesälomien lopussa. Muutamia vuosia sitten kouluille annetut uudet ohjeet koululaisten keväisten luokkaretkien rajoittamisesta

huononsivat tilannetta vielä entisestään. Tietysti uusien huvipuistojen syntyminen eri puolille maata on myös syönyt vanhojen huvipuistojen kannattavuutta.

Tässä tilanteessa tulevat esille Särkänniemen vahvuudet: monipuolisuus, taloudellinen voima tehdä jatkuvasti uusia suuria investointeja, keskeinen sijainti maassa, hyvät liikenne yhteydet ja Tampereen tarjoamat muut kaupalliset sekä kulttuuripalvelut.

Huvipuiston tulevaisuutta ajateltaessa on todettava, että sille varattu maa-ala on täynnä. Uuden laitteen sijoittaminen huvipuistoon edellyttää yleensä jonkin vanhan laitteen poistamista. Ympäröivä vesialue voi tarjota kuitenkin mahdollisuuksia vesielementin käyttöön ottamiseen huvipuiston tarpeisiin.

1970-luvun puolella välissä Tampereen kaupunki ja Sara Hildénin säätiö tekivät sopimuksen säätiön modernin taiteen kokoelmien sijoittamisesta Tampereelle rakennettavaan Sara Hildénin nimeä kantavaan museoon. Sara Hildén valitsi itse museorakennukselle paikan. Hän halusi sen rakennettavaksi Särkänniemeeseen. Hänellä oli ajatuksena, että taidekokoelma olisi mahdollisimman helposti elämyspuistossa vuosittain käyvän suuren yleisömäärän nähtävillä.

Akvaario-planetaarion ja Näsinneulan oli suunnitellut tamperelainen arkkitehti Pekka Ilveskoski. Alueen yhtenäisen, arkkitehtonisen ilmeen säilyttämiseksi myös museorakennus annettiin hänen suunniteltavakseen. Harvassa ovat ne suomalaiset arkkitehdit, jotka elinaikanaan saavat suunniteltavakseen uuden taidemuseon.

Ilolla on todettava, että Ilveskoski onnistui erinomaisesti museon suunnittelussa hänelle annetun huonetilaohjelman mukaisesti. Museo valmistui Särkänniemeeseen vuonna 1979 Tampereen kaupungin 200-vuotisjuhlien merkeissä. Kolmen vuosikymmenen aikana säätiön kokoelmat ja näyttelytoiminta ovat tosin laajentuneet paljon enemmän kuin 1970-luvulla kuviteltiin. Siksi rakennus on tänä päivänä liian pieni. Lisäksi se on huvipuiston laajentumassa jäänyt sen taakse. Tämän vuoksi Tampereella on käyty pitkään keskustelua museon siirtämisestä kaupungin keskustaan. Nykyisen paikan luonnonkauneus sekä museorakennuksen onnistuneisuus pitänevät kuitenkin vielä pitkään huolen siitä, että Sara Hildénin taidemuseo säilyy osana Särkänniemen elämyspuistoa.

Tampereella toimi 1950-luvun lopulle saakka

kunnallinen teurastuslaitos. Se sijaitsi tontilla, jolla nyt on Tampere-talo. Teurastamon lopetettua toimintansa, sen rakennuksia käytettiin ensin kaupungin varastotiloina ja sen jälkeen eläintarhan tiloina. Sille antoi alkupotkun Tampereen puolalaisen ystävyyskaupungin, Łódźin lahjoittamat kaksi täysikasvuista leijonaa. Vain entisestä teurastamosta löytyi valmiina riittävän lujia häkkejä leijonille.

Eläintarhan taru päättyi kuitenkin jo 1970-luvun alussa, koska vanhan teurastamon tilat eivät enää vastanneet uusia eläinsuojelulain vaatimuksia. Jotta idea ei katoaisi kokonaan, päätettiin tällöin perustaa Särkänniemeeseen lasten eläintarha. Leijonia ei tietenkään voitu sinne sijoittaa. Kriteerinä eläinvalinnoille tuli vaatimus siitä, että lasten piti voida koskettaa eläimiä. Tällä periaatteella eläintarha on toiminut elämyspuiston osana tähän päivään asti.

Kaikkien edellä mainittujen elämyspuiston osien rakentamisen aikana Särkänniemi Oy:n hallituksessa keskusteltiin pitkään, mikä voisi olla seuraava rakennuskohde. Ajatuksia oli useita. Madame Tussaudin vahakabinetin mallin mukainen vahakabinetti oli yksi. Sitä suunniteltiin sijoitettavaksi kallion sisään Mustanlahden puolelta louhittavaan luolaan, josta voitaisiin osoittaa tiloja myös autojen pysäköinnille.

Ajatus kaatui epäilyksiin, ketkä olisivat sopivia koti- ja ulkomaisia henkilöitä, jotka kiinnostaisivat riittävästi suurta yleisöä. Osoittautui myös, että ulkomaisissa vahakabineeteissa olevat nuket oli tehty erittäin kalliista amalgaamipaikkojen tapaisesta aineesta. Myöskään sellaisen aineen työstämiseen henkilöfiguureiksi pystyviä henkilöitä ei löytynyt.

Toinen ajatus oli kallion päälle sijoitettava 25–30 metriä korkea pallonmuotoinen tropiikkitalo. Kuviteltiin, että siellä tropiikin kasvien ja kukkien seassa lentelisivät värikkäät ja äänekkäät linnut ja perhoset. Suunnitelmissa oli rakentaa lasinen pallo metalliputkikehikon varaan. Erityisesti pimeänä vuodenaikana pallo olisi ollut näyttävä kohde Särkänniemen kalliolla.

Tämä idea kaatui toisen öljykriisin tulon ja sen aiheuttamaan sähkön säästökampanjaan.

Myös ajatusta tiedekeskuksen rakentamisesta pyöriteltiin pitkään. Siitä luovuttiin, kun tuli tieto tiedekeskus Heurekan rakentamisesta Vantaalle. Pääkaupunkiseutu katsottiin liian kovaksi kilpailijaksi tiedekeskukselle. Näin päädyttiin rakentamaan Delfinaariota. Se oli ainutkertainen projekti Suomessa ja sen katsottiin sopivan yhteen Akvaarion kanssa.

Särkänniemi Oy on nyt noin 40 vuotta vanha. Yhtiön omistaja Tampereen kaupunki ei ensimmäisten vuosikymmenien aikana edellyttänyt, että yhtiö jakaisi osinkoa. Kaupunki hyväksyi silloin, että yhtiö käyttää kaikki voittovaransa uusiin investointeihin. Vasta viime vuosina politiikka on muuttunut siten, että yhtiön on edellytetty jakavan vuotuisen tuloksensa mahdollistamissa rajoissa osinkoa. Perustamisestaan lähtien yhtiö on maksanut hallitsemastaan maa-alueesta kohtuullista vuokraa kaupungille.

Tällä tavoin toimien kaupunki on aina saanut Särkänniemestä jossakin määrin välitöntä taloudellista

hyötyä. Sitä suurempi on kuitenkin aina ollut se *välillinen* tulo, joka tamperelaisen elinkeinoelämän kautta on tullut paikkakunnalle. Neljäkymmenen vuoden aikana Särkänniemessä käyneiden turistien luku lasketaan miljoonissa. Heidän Tampereelle jättämä rahamäärä on moninkertainen. Voi siis sanoa, että Särkänniemi on ollut kaupungille hyvä business. Toisaalta ilman kaupungin taloudellista ja henkistä tukea yhtiö ei varmasti olisi pärjännyt niin hyvin kuin on tapahtunut.

Mutta ennen muuta Särkänniemi on Tamperebrändin kirkkain helmi.

Näsinneulan korkeuksista saa erinomaisen yleiskuvan Särkänniemen tarjonnasta (Kuva: Risto Hemming, 2010)

